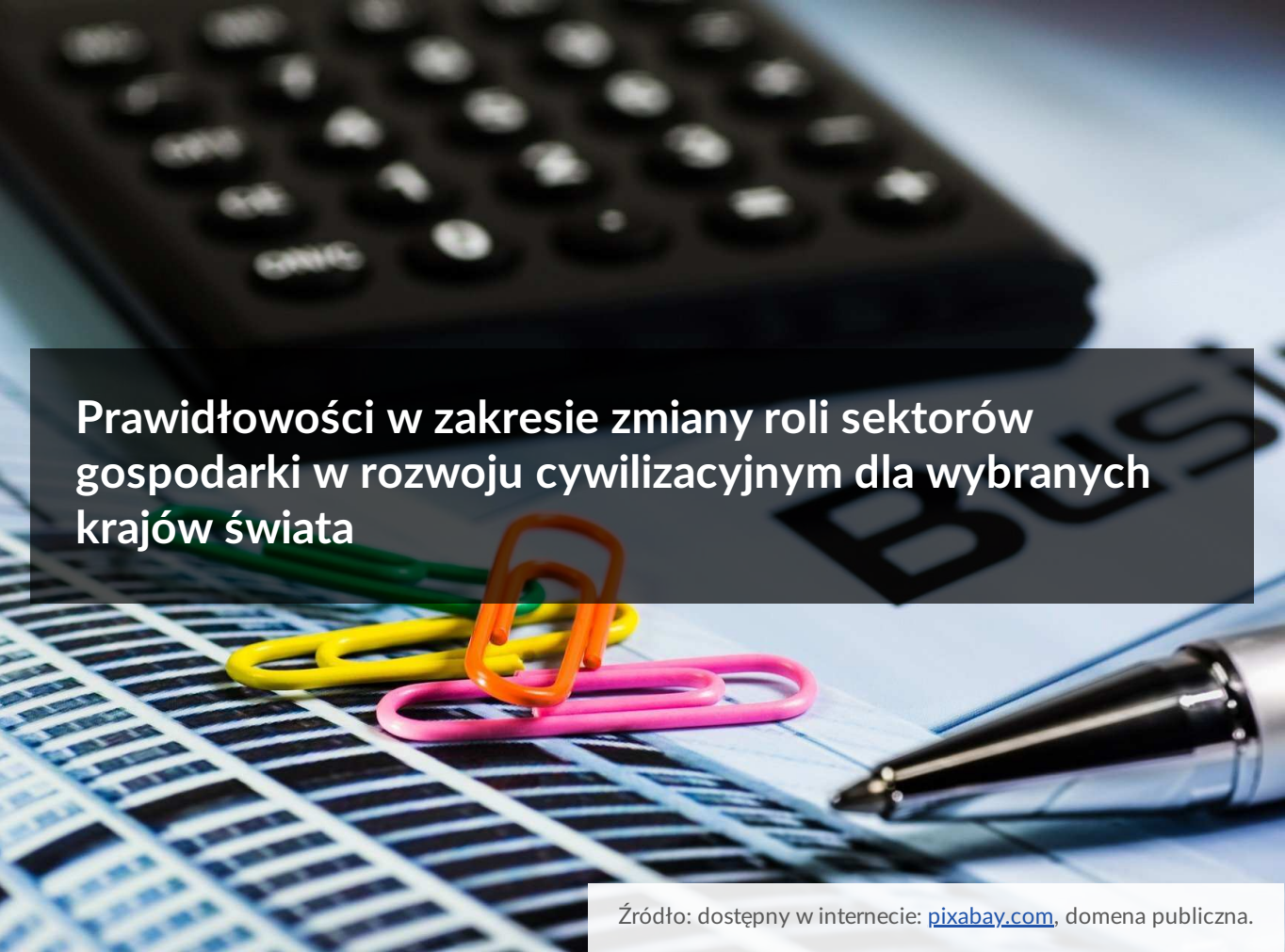

Prawidłowości w zakresie zmiany roli sektorów gospodarki w rozwoju cywilizacyjnym dla wybranych krajów świata

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Grafika interaktywna](#)
- [Grafika interaktywna](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Prawidłowości w zakresie zmiany roli sektorów gospodarki w rozwoju cywilizacyjnym dla wybranych krajów świata

Źródło: dostępny w internecie: pixabay.com, domena publiczna.

Przyglądając się rozwojowi gospodarczemu państw, można zauważyć pewne prawidłowości dotyczące zmian roli sektorów gospodarki. W tym e-materiale zapoznasz się z tymi prawidłowościami. W jaki wymierny sposób można je określić?

Twoje cele

- Dokonasz podziału gospodarki na trzy podstawowe sektory i omówisz ich funkcje.
- Wymienisz prawidłowości w zakresie zmiany roli sektorów gospodarki oraz powiążesz je z fazami rozwoju cywilizacyjnego.
- Wyjaśnisz przyczyny zmian roli sektorów gospodarki.
- Porównasz strukturę zatrudnienia i strukturę tworzenia PKB wybranych państw na świecie i wyjaśnisz przyczyny tego zróżnicowania.

Przeczytaj

Sektory gospodarki

Gospodarka to ogół działalności gospodarczej, która jest prowadzona w określonym regionie, kraju lub na świecie, polegającej na produkcji dóbr i usług w odpowiedzi na zapotrzebowanie ludności.

Gospodarka narodowa to całokształt działalności gospodarczej prowadzonej na terenie określonego kraju. Gospodarkę narodową można podzielić na pięć sektorów:

- sektor I – rolnictwo, leśnictwo, rybołówstwo,
- sektor II – przemysł wydobywczy, górnictwo, przetwórstwo i budownictwo,
- sektor III – transport, handel, łączność, gospodarka mieszkaniowa i komunalna,
- sektor IV – finanse, ubezpieczenia, obrót nieruchomościami, marketing i reklama,
- sektor V – ochrona zdrowia, opieka społeczna, edukacja, badania naukowe, turystyka i rekreacja, administracja państwowa, wymiar sprawiedliwości, policja i wojsko.

Polska Klasyfikacja Działalności 2007 (PKD 2007)

W Polsce od 2008 r. funkcjonuje tzw. **Polska Klasyfikacja Działalności (PKD)**, która została wprowadzona wraz Rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 24 grudnia 2007 r. (Dz. U. 2007, nr 251, poz. 1885). Jest to ogólny, usystematyzowany i bardzo szczegółowy podział działalności społeczno-gospodarczych, jakie realizują podmioty gospodarcze. Zakładając działalność gospodarczą, należy wybrać odpowiedni kod, w którym mieścić się będzie jej zakres. Klasyfikacja ta jest zgodna z klasyfikacjami w innych krajach, więc dzięki statystykom międzynarodowym możliwe jest ich porównanie.

W PKD zastosowano symbole, nazwy i szczegółowy zakres poszczególnych grup działalności gospodarczej na **pięciu poziomach**.

- Najbardziej ogólnym jest podział na **sekcje**. Oznaczone są one wielkimi literami alfabetu od A do U (21 elementów), w tym sektor I (A), sektor II (B–E), sektor III (F–U).
- Sekcje dzielą się na **działy**, które mają swój dwucyfrowy kod. Ich numeracja jest ciągła (nie zaczyna się od początku podczas przechodzenia do kolejnej sekcji). Łącznie jest ich 88.
- Działy dzielą się na **grupy**, z których każda posiada swój trzycyfrowy kod. Dwie pierwsze cyfry stanowią numer działu, do których (po kropce) dodana jest trzecia cyfra. Numeracja cyfr znajdujących się po kropce zaczyna się od początku wraz z przejściem do nowego działu. W PKD są razem 272 grupy.
- Po dodaniu czwartej cyfry na końcu numeru otrzymuje się kolejny poziom – **klasę**. Numeracja cyfr zaczyna się od początku w kolejnych działach. Łącznie w PKD istnieje ich 615. Do tego poziomu włącznie istnieje zbieżność z europejskimi klasyfikacjami.
- Ostatni poziom (**podklasę**) wyznacza się poprzez dodanie kropki, a następnie wielkiej litery na końcu kodu mówiącego o klasie. Jeżeli nazwa podklasy jest identyczna jak nazwa klasy, wówczas literą tą jest Z. Obecnie występują 654 podklasy.

PKD w podziale na sekcje i działy

Szczegółową klasyfikację można sprawdzić m.in. na stronie: biznes.gov.

Przykład

Działalność bibliotek: R 91.01.A

- sekcja: R – działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją,
- dział: 91 – działalność bibliotek, archiwów, muzeów oraz pozostała działalność związana z kulturą,
- grupa: 91.0 – działalność bibliotek, archiwów, muzeów oraz pozostała działalność związana z kulturą,
- klasa: 91.01 – działalność bibliotek i archiwów,

- podklasa: 91.03.A – działalność bibliotek.

Zastosowanie PKD 2007

- Klasyfikacja podmiotów gospodarczych dla potrzeb krajowego urzędowego rejestru podmiotów gospodarki narodowej REGON.
- Analizy ekonomiczne dla kraju, np. obrazowanie struktury gospodarki narodowej pod kątem struktury zatrudnienia, PKB, opracowywania bilansów gospodarki narodowej.
- Możliwość porównania różnych wskaźników z innymi krajami.

Koncepcja trójsektorowa

Mimo że koncepcja **trójsektorowej struktury gospodarczej**, jej zmian i prawidłowości rozwoju sektorów (teoria trzech sektorów gospodarki) powstała w latach 30. XX w., nadal pozostaje podstawowym sposobem klasyfikacji działalności gospodarczej na świecie.

- **Sektor pierwszy** zajmuje się dostarczaniem nieprzetworzonych dóbr służących innym sektorom jako podstawa ich działalności – obejmuje rolnictwo (czyli uprawę roślin i chów zwierząt), leśnictwo, rybołówstwo i rybactwo. Często dla uproszczenia sektor I jest nazywany sektorem rolniczym.
- **Sektor drugi** obejmuje przemysł wydobywczy, przetwórczy i budownictwo. Często dla uproszczenia sektor II jest nazywany sektorem przemysłowym. Razem z sektorem pierwszym stanowi strefę wytwórczą.
- Z kolei **sektor trzeci** obejmuje sferę szeroko rozumianych usług, czyli świadczeń na rzecz innych osób i służących zaspokajaniu ich potrzeb. Jest nazywany sektorem usługowym.

Ciekawostka

Trójelementowy podział gospodarki bywa modyfikowany, zwykle poprzez zastąpienie sektora usług przez mniejsze jego składowe. Obecnie – **w ramach sektora usługowego** – wyróżnia się także **sektor czwarty (sektor wiedzy)**, stanowiący obszar usług polegających na dostarczaniu zaawansowanej informacji,

oraz **sektor piąty**, będący obszarem aktywności gospodarczej podejmowanej w innym celu niż osiągnięcie zysku. **Rolnictwo oraz przemysł również obejmują działalności usługowe**. Sektor III ogranicza się w tym ujęciu do podstawowych usług materialnych, nastawionych głównie na osiągnięcie zysku. Podział gospodarki na sektory z uwzględnieniem szczegółowego podziału usług przedstawia poniższa rycina.

Funkcje sektorów gospodarki

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Prawidłowości w zakresie zmiany roli sektorów gospodarki a fazy rozwoju cywilizacyjnego

W wyniku rozwoju cywilizacyjnego zmianie ulega znaczenie poszczególnych sektorów gospodarki. Wyraża się to w zmianach w **strukturze tworzenia PKB** czy **strukturze zatrudnienia**.

Wyróżnić można następujące **prawidłowości** w zakresie zmiany roli sektorów gospodarki:

- spadek udziału rolnictwa w strukturze tworzenia PKB czy strukturze pracujących wraz z rozwojem cywilizacyjnym,

- wzrost udziału usług w strukturze tworzenia PKB czy strukturze pracujących wraz z rozwojem cywilizacyjnym,
- początkowy wzrost, a następnie spadek udziału przemysłu w strukturze tworzenia PKB czy strukturze pracujących wraz z rozwojem cywilizacyjnym.

Polecenie 1

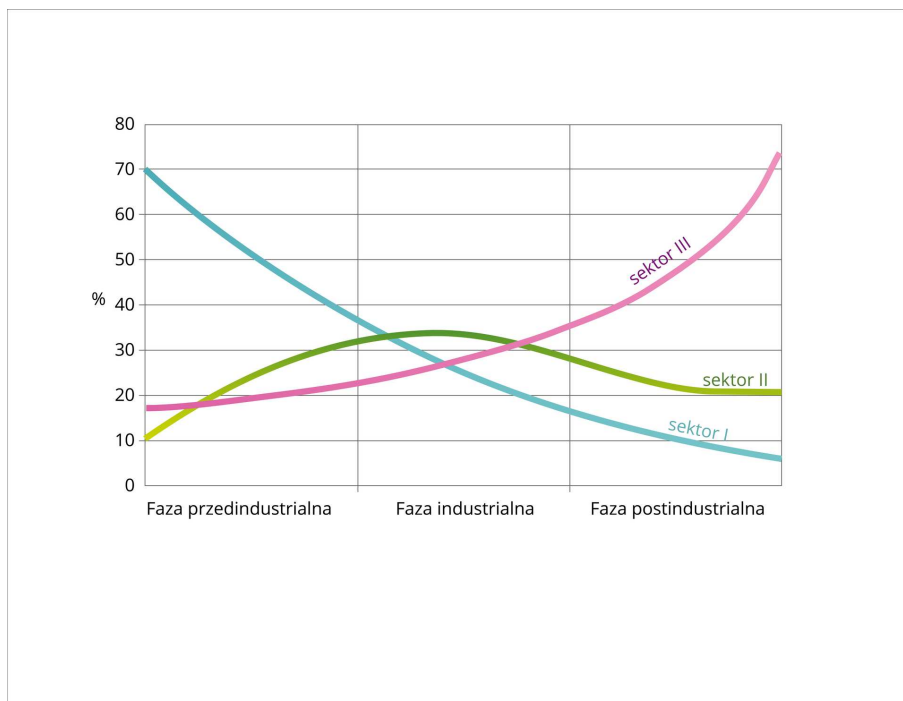
Sprawdź, o czym mówi prawo Petty’ego i jaki ma wpływ na sektor usług.

Na podstawie powyższych prawidłowości wyróżnia się trzy **fazy rozwoju cywilizacyjnego**.

Prawidłowości w zakresie zmiany roli sektorów gospodarki a fazy rozwoju cywilizacyjnego

Faza	Sektor gospodarki o dominującej roli (w strukturze zatrudnienia i strukturze tworzenia PKB)	Przykłady państw
preindustrialna (przedprzemysłowa)	rolnictwo	<p>słabo rozwinięte gospodarczo, często nieposiadające złóż surowców mineralnych i będące dawnymi koloniami, np. kraje Afryki Subsaharyjskiej, Azji Południowej, Oceanii;</p> <p>w fazie tej kraje Europy czy USA znajdowały się przed rewolucją przemysłową (1. połowa XIX w.)</p>

<p>industrialna (przemysłowa)</p>	<p>rolnictwo (w początkowej części fazy) oraz przemysł i usługi (w końcowej części fazy) i przemysł (w środkowej części fazy),</p>	<p>średnio rozwinięte gospodarczo, np. Azji Południowo-Wschodniej (Chiny czy Wietnam), Azji Południowo-Zachodniej (kraje naftowe), większość krajów Ameryki Łacińskiej, niektóre kraje Europy (np. Białoruś)</p>
<p>postindustrialna (poprzemysłowa)</p>	<p>usługi</p>	<p>wysoko rozwinięte gospodarczo, np. większość krajów europejskich, kraje Ameryki Północnej, Japonia, Korea Południowa, Australia, niektóre kraje Ameryki Południowej (np. Argentyna i Urugwaj), niektóre kraje Azji Południowo-Wschodniej (tzw. azjatyckie tygrysy, np. Indonezja, Malezja, Tajlandia);</p> <p>małe, biedne, często wyspiarskie kraje o dużym znaczeniu turystyki, w których nastąpił przeskok z fazy przedindustrialnej do fazy postindustrialnej, np. Bahamy, Antigua i Barbuda</p>

Modelowa struktura zatrudnienia (lub struktura tworzenia PKB) według sektorów gospodarki w poszczególnych fazach rozwoju cywilizacyjnego

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Faza informacyjna

Coraz częściej wyróżnia się **fazę informacyjną** (jako etap fazy postindustrialnej). Państwa będące w tej fazie odznaczają się wzrostem znaczenia usług zaawansowanych, związanych ze zdobywaniem, gromadzeniem i dostarczaniem informacji (np. usługi edukacyjne, finansowe, doradcze, informatyczne, reklamowe). Ich odbiorcami są z reguły przedsiębiorstwa i instytucje, rzadziej osoby prywatne.

Dlaczego znaczenie sektorów gospodarki ulega zmianie?

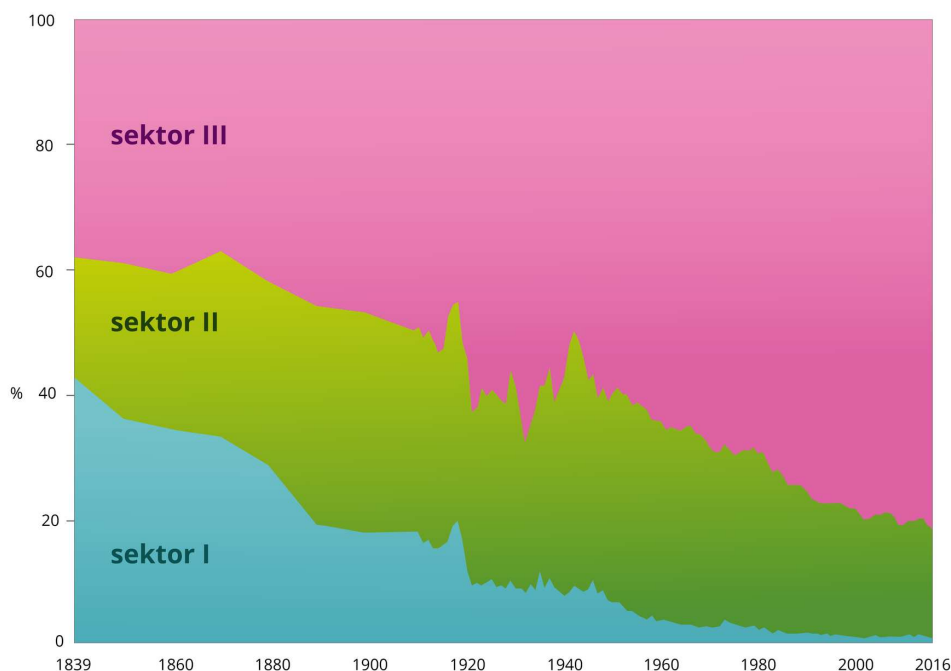
Istnieje wiele przyczyn zmian znaczenia sektorów gospodarki.

W wyniku industrializacji w krajach słabo rozwiniętych zaczyna rozwijać się przemysł – przejawia się to we wzroście jego udziału w strukturze zatrudnienia i strukturze PKB. Wpływa to na wzrost poziomu rozwoju gospodarczego – kraje te są klasyfikowane wówczas jako średnio rozwinięte. Postępujący rozwój technologiczny i cywilizacyjny, w tym mechanizacja, sprawiają, że coraz mniej prac w rolnictwie i przemyśle muszą wykonywać ludzie. Dlatego też w krajach wysoko rozwiniętych zmniejsza się rola strefy wytwórczej (lecz rośnie znaczenie przemysłu

zaawansowanych technologii), a zwiększa się rola strefy usług. Choć część usług może być zautomatyzowana, to jednak wiele z nich musi wykonywać człowiek. Istotnym czynnikiem wpływającym również na wzrost znaczenia usług jest zwiększanie się dochodów ludzi, którzy są zainteresowani korzystaniem z coraz większego wachlarza usług, w tym bardziej zaawansowanych.

Polecenie 2

Przeanalizuj poniższy wykres, a następnie scharakteryzuj zmiany w strukturze tworzenia PKB w USA od 1839 r. Wyjaśnij ich przyczyny. Wskaż na wykresie kolejne fazy rozwoju cywilizacyjnego.

Zmiany struktury tworzenia PKB według sektorów gospodarki w USA w latach 1839–2016

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., oprac. na podstawie danych ourworldindata.org, licencja: CC BY-SA 3.0.

Słownik

struktura tworzenia PKB

procentowy udział wartości dóbr i usług wyprodukowanych lub świadczonej w poszczególnych sektorach gospodarki

struktura zatrudnienia

procentowy udział ludności pracującej w poszczególnych sektorach gospodarki

Grafika interaktywna

Zapoznaj się z wykresami i wykonaj polecenia.

Polecenie 1

Określ, w której fazie rozwoju cywilizacyjnego znajdują się obecnie poszczególne kraje.

Polecenie 2

Wyjaśnij jakie relacje można zauważyć między zmianą udziałów poszczególnych sektorów gospodarki (rolnictwo, przemysł, usługi) a poziomem rozwoju społeczno-gospodarczego krajów takich jak Indie, Bangladesz czy Niger?

Polecenie 3

Wyjaśnij w jaki sposób zmiany struktury zatrudnienia w sektorach gospodarki mogą wpływać na wyzwania i szanse rozwojowe krajów rozwijających się, takich jak Bangladesz czy Niger?

Wykres przedstawia strukturę zatrudnienia według sektorów (rolnictwo, przemysł, usługi) we Francji, lata 1960 -2024

Źródło: Trading Economics .

Wykres przedstawia strukturę zatrudnienia według sektorów (rolnictwo, przemysł, usługi) w Korei Południowej, lata 1960 -2024

Źródło: Trading Economics .

Wykres przedstawia strukturę zatrudnienia według sektorów (rolnictwo, przemysł, usługi) w Holandii, lata 1960 -2024

Źródło: Trading Economics .

Wykres przedstawia strukturę zatrudnienia według sektorów (rolnictwo, przemysł, usługi) w Australii, lata 1960 -2024

Źródło: Trading Economics .

Wykres przedstawia strukturę zatrudnienia według sektorów (rolnictwo, przemysł, usługi) w Stanach Zjednoczonych, lata 1960 -2024

Źródło: Trading Economics .

Wykres przedstawia strukturę zatrudnienia według sektorów (rolnictwo, przemysł, usługi) w Chinach lata 1960 -2024

Źródło: Trading Economics .

Wykres przedstawia strukturę zatrudnienia według sektorów (rolnictwo, przemysł, usługi) w Brazylii lata 1960 -2024

Źródło: Trading Economics .

Wykres przedstawia strukturę zatrudnienia według sektorów (rolnictwo, przemysł, usługi) w Bangladeszu lata 1960 -2024

Źródło: Trading Economics .

Wykres przedstawia strukturę zatrudnienia według sektorów (rolnictwo, przemysł, usługi) w Nigrze lata 1960 -2024

Źródło: Trading Economics .

Wykres przedstawia strukturę zatrudnienia według sektorów (rolnictwo, przemysł, usługi) w Indiach lata 1960 -2024

Źródło: Trading Economics .

Grafika interaktywna

Polecenie 1

Wykaż związek między strukturą zatrudnienia i strukturą tworzenia PKB a poziomem rozwoju gospodarczego.

Polecenie 2

Podaj przykłady państw, w których występują znaczne różnice w odsetku określonego sektora (np. rolnictwa) w strukturze zatrudnienia i strukturze tworzenia PKB. Wyjaśnij, z czego one wynikają.

Polecenie 3

Wyjaśnij, jak zmienia się struktura zatrudnienia i struktura tworzenia PKB w krajach o różnym poziomie rozwoju gospodarczego.

Kliknij, aby uruchomić w trybie pełnoekranowym.

Dla nauczyciela

SCENARIUSZ LEKCJI

Imię i nazwisko autora: Kamil Kaliński

Przedmiot: geografia

Temat zajęć: Prawidłowości w zakresie zmiany roli sektorów gospodarki w rozwoju cywilizacyjnym dla wybranych krajów świata

Grupa docelowa: III etap edukacyjny, liceum/technikum, zakres podstawowy, klasa II

Podstawa programowa

IX. Uwarunkowania rozwoju gospodarki światowej: rola poszczególnych sektorów gospodarki w rozwoju cywilizacyjnym, procesy globalizacji, współpraca międzynarodowa, gospodarka oparta na wiedzy, społeczeństwo informacyjne.

Uczeń:

1) wyjaśnia przyczyny i formułuje twierdzenia o prawidłowościach w zakresie zmiany roli sektorów gospodarki (rolnictwa, przemysłu i usług) w rozwoju cywilizacyjnym dla wybranych krajów świata, w tym Polski.

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji,
- kompetencje matematyczne oraz kompetencje w zakresie nauk przyrodniczych, technologii i inżynierii,
- kompetencje cyfrowe,

- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się,
- kompetencje obywatelskie.

Cele operacyjne

Uczeń:

- omawia podział gospodarki na sektory (wg koncepcji trzech i pięciu sektorów),
- określa prawidłowości dotyczące zmiany roli sektorów gospodarki w kontekście faz rozwoju cywilizacyjnego, a także określa przyczyny tych zmian,
- porównuje strukturę zatrudnienia i strukturę tworzenia PKB wybranych państw i wyjaśnia przyczyny tego zróżnicowania.

Strategie nauczania: konektywizm

Metody nauczania: pogadanka, dyskusja, praca z e-materiałem

Formy zajęć: praca indywidualna, praca w parach, praca w grupach, praca całego zespołu klasowego

Środki dydaktyczne: e-materiał, komputer, projektor multimedialny (lub tablety z dostępem do internetu), zeszyt przedmiotowy

Materiały pomocnicze

Luchter B., Wrona J., *Podstawy geografii społeczno-ekonomicznej świata*, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie, Kraków 2018.

Ortiz-Ospina E., Lippolis N., *Structural Transformation: How did Today's Rich Countries Become 'Deindustrialized'?*, 2017, ourworldindata.org (dostęp 27.07.2021).

PRZEBIEG LEKCJI

Faza wprowadzająca

- Przeczytanie przez uczniów wprowadzenia do e-materiału i krótka dyskusja na ten temat.
- Przedstawienie celów lekcji.

Faza realizacyjna

- Nauczyciel inicjuje klasową dyskusję na temat podziału gospodarki na sektory oraz funkcji sektorów gospodarki. W tym celu posiłkuje się wyświetlonym na ekranie fragmentem części „Przeczytaj”.
- Następnie uczniowie opracowują w trzech grupach informacje dotyczące prawidłowości w zakresie zmiany roli sektorów gospodarki i faz rozwoju cywilizacyjnego (każda z grup zajmuje się szczegółowo jednym sektorem gospodarki) oraz przyczyn tych zmian. Uczniowie korzystają z części „Przeczytaj” oraz z wykresu interaktywnego. Po zakończonej pracy następuje klasowa dyskusja na ten temat, uczniowie wykonują polecenie do tego fragmentu bloku „Przeczytaj” oraz polecenia do wykresu interaktywnego. Nad przebiegiem dyskusji czuwa nauczyciel, oceniając poprawność odpowiedzi i wyjaśniając trudniejsze kwestie.
- W kolejnym etapie uczniowie, pracując w parach, wykonują polecenia i ćwiczenia do prezentacji multimedialnej (grafiki interaktywnej nr 2). Następuje klasowa dyskusja na ten temat. Nad jej przebiegiem czuwa nauczyciel.

Faza podsumowująca

- Podsumowanie i utrwalenie nowej wiedzy poprzez zadawanie pytań i udzielanie na nie odpowiedzi przez uczniów.
- Nauczyciel nagradza aktywnych uczniów, ocenia pracę w grupach i przypomina cele zajęć.
- Pożegnanie i zaproszenie na kolejną lekcję.

Praca domowa

- Uczniowie analizują zmiany roli sektorów gospodarki w USA od 1839 r. i wykonują polecenie do tego zagadnienia z części „Przeczytaj”.

Wskazówki metodyczne opisujące różne zastosowania danego multimedium

Grafiki interaktywne mogą zostać wykorzystane zarówno w trakcie lekcji (podczas pracy w grupach i w fazie podsumowującej), jak i po lekcji (w celu utrwalenia wiadomości). Mogą znaleźć zastosowanie na lekcji powtórzeniowej, a także podczas lekcji poświęconych poszczególnym sektorom gospodarki. Mogą zostać kontekstowo wykorzystane podczas zajęć poświęconych wpływowi procesu globalizacji i rozwoju nowych technologii na zmiany w zatrudnieniu według sektorów gospodarki oraz przemiany wewnątrzsektorowe (zakres rozszerzony: IX. 3).